

KMK01-80

ฉบับพิเศษ

พิมพ์ครั้งที่ ๒๐

หมอบรัดเลย์

กับการหนังสือพิมพ์แห่งกรุงสยาม

สุกัญญา สุกบรรทัด

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

S578

ส-ท

547

ม.เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

DS578 ส-ท 2547

สุกัญญา สุกบรรทัด

หมอบรัดเลย์ กับการหนังสือพิมพ์แห่งกรุงสยาม

maarc

๕๔๑๒๘

310541298

หมอบรัดเลย์ กับการพิมพ์หนังสือไทย

หมอบรัดเลย์เป็นชาวเมืองมาร์เซลล์ส์ (Marcellus) มลรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๗ เรียนจบแพทยศาสตร์จากนิวยอร์ก เมติคัล คอลเลจ ภารกิจในการเผยแพร่ศาสนาของท่านเกิดขึ้นจากความเลื่อมใสในกิจกรรมของหมอยัดสัน ผู้เข้าไปเผยแพร่ศาสนายังประเทศพม่า

พ.ศ. ๒๓๗๗ หมอแดน บีช บรัดเลย์ เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ในฐานะตัวแทนของ เอ.บี.ซี.เอฟ.เอ็ม. ระหว่างการเดินทางโดยเรือ "Cashmere" จากบอสตัน หมอได้มีโอกาสไปคารวะหลุมศพของนางแอนน์ ฮาเซลโทน ยัดสัน แล้วจึงเดินทางมาขึ้นท่าที่สิงคโปร์ ที่นั่น หมอและภรรยาชื่อ แนนซี รอยซ์ บรัดเลย์ ได้มีโอกาสเรียนภาษาไทยกับครูชื่อ สมิ และยังได้รู้จักกับบาทหลวงอีกหลายคน ในวาระนั้น คณะ เอ.บี.ซี.เอฟ.เอ็ม. ซึ่งซื้อตัวพิมพ์ภาษาไทยจาก โรเบิร์ต เบิร์น ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้วเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๕ ได้มอบแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยแก่หมอบรัดเลย์เพื่อนำไปใช้ในกิจการเผยแพร่ศาสนาในกรุงเทพฯ

ต่อไป

หมอบรัดเลย์มาถึงกรุงเทพฯ แล้ว ได้พำนักอยู่ในเรือไม้มุงจาก ที่มีช軒นาร่วมกันอยู่ที่วัดเกาะ ที่ดินนี้เป็นที่เช่ามาจากนายกลิ่น เป็นที่และชายแม่น้ำและเจ้าของที่ก็ไม่สู้ยินดีให้เช่า เพราะพระยาโชฎีกผู้เป็นเจ้าของมีอำนาจสิทธิ์ขาดอีกชั้นหนึ่ง ไม่ชอบพวกคริสตังที่มาแจกหนังสือสอนศาสนา ครอบครัวบริดเลย์และครอบครัวจอร์นสันจึงย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านคาทอลิกซางตาครุส บ้านที่อยู่เป็นหลังคามุงจาก กว้างยาว ๑๒ x ๒๕ ฟุต ในที่สุดเจ้าพระยาพระคลังได้ให้เช่าที่ริมแม่น้ำตรงหน้าวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๙ เจ้าพระยาพระคลังยังได้ปลูกเรือไม้ให้เช่า ๒ หลัง เป็นเรือไม้ขนาดใหญ่ มุงด้วยกระเบื้องอย่างวัด มีระเบียงรอบ คิดค่าเช่าเดือนละ ๖๕ บาท บ้านหลังนี้ได้กลายเป็นสำนักงานของอเมริกันมิชชันนารีจนสลายตัวไปในปี พ.ศ. ๒๓๙๒ ด้วยเหตุสำคัญคือ

๑. ประเทศจีนเปิดรับมิชชันนารี

๒. มิชชันนารีเจ็บป่วยและล้มตายมาก นับตั้งแต่การระบาดของหมอกัดตสลาฟตายเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๔ จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๙๒ มีมิชชันนารีล้มตายอีกนับ ๑๐ คน ทั้งด้วยโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติเหตุ

๓. ไม่ประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ศาสนา

บ้านของหมอบรัดเลย์อยู่ฝั่งธนบุรี แต่ส่วนมิชชันนารีอีก ๒ กลุ่มคือ บาทหลวงโรบินสันกับบาทหลวงจอร์นสัน ได้ที่พำนักในฝั่งพระนคร บาทหลวงจอร์นสันผู้นี้ ต่อมาได้ย้ายไปเมืองจีนในปี พ.ศ. ๒๓๘๔

ส่วนโรงพิมพ์แห่งแรกของหมอบรัดเลย์นั้นอยู่ที่ตรอกกัปตันบุช เป็นโรงพิมพ์ของคณะอเมริกันบอรัต ซึ่งตั้งอยู่ที่นี้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๘๑ จึงย้ายไปตั้ง ณ ที่เช่าหน้าวัดประยุรวงศาวาส คือที่บ้านของหมอบรัดเลย์ โรงพิมพ์คู่แข่งของหมอบรัดเลย์ในเวลาต่อมาคือโรงพิมพ์ของคณะแบปติสต์ของหมอจันคเล (C.H. Chandler)

ปี ค.ศ. ๑๘๓๖ หรือตรงกับวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๙

มิสเตอร์เดเวนพอร์ต (Davenport) ซึ่งเป็นช่างพิมพ์ด้วย ได้เดินทางมาถึงกรุงสยามพร้อมกับมิสเตอร์วีต ทั้งสองได้นำเครื่องพิมพ์อย่างติดตั้งมาด้วยแท่นหนึ่ง พร้อมทั้งเครื่องอะไหล่สำหรับพิมพ์หนังสือ เดเวนพอร์ตได้ทำงานแผนกไทย วีตทำงานแผนกจีน

เดเวนพอร์ตนั้นได้ร่วมมือกับหมอบรัดเลย์และหมอโรบินสัน จัดพิมพ์หนังสือภาษาไทยเรื่องบัญญัติ ๑๐ ประการพร้อมกับคำนำและคำอธิบายคำอธิบายพื้นฐานสั้นๆ และเพลงสรรเสริญ ๓ บท หนังสือเล่มนี้เป็นขนาด ๘ หน้ายก พิมพ์ออกมา ๑,๐๐๐ เล่ม ตัวพิมพ์ที่ใช้คือตัวพิมพ์หล่อในเซรัมป์วัวร์ อินเดีย ที่หมอบรัดเลย์เอาติดตัวมาจากสิงคโปร์ ทั้งแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์นี้ใครเห็นก็ต้องวิจารณ์ว่า “น่าเกลียดมาก” การพิมพ์เสร็จสิ้นเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๗๙ เป็นหนังสือชุดแรกในสยามที่เป็นภาษาไทย หมอบรัดเลย์บันทึกเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “ฉันคาดคะเนไว้ว่าการพิมพ์หนังสือครั้งนี้คงก่อให้เกิดความตื่นเต้นสนใจเป็นอันมาก แต่ที่ไหนได้ ไม่มีใครตื่นเต้นอะไรเลย” ผิดกับครั้งที่หมอกัดสลาฟแจกหนังสือจีนที่มีคนสนใจมารับแจกเป็นอันมาก

ในปีนั้นเอง (พ.ศ. ๒๓๗๙) คณะแบบตีสต์ของหมอจันดเลได้รับแท่นพิมพ์พร้อมด้วยอุปกรณ์พร้อมสรรพสำหรับการตั้งโรงพิมพ์ อีก ๑ ปีต่อมา (พ.ศ. ๒๓๘๐) แท่นพิมพ์ใหม่อีก ๒ เครื่องก็เดินทางมาถึงสำหรับคณะ เอ.บี.ซี.เอฟ.เอ็ม. ทั้ง ๒ คณะ คือคณะหมอบรัดเลย์กับคณะหมอจันดเล จึงพร้อมเต็มที่สำหรับการพิมพ์ ด้วยแท่นพิมพ์ใหม่นี้เอง หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์ประกาศห้ามสูบบุหรี่ในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ เป็นจำนวน ๙,๐๐๐ ฉบับ

ปี พ.ศ. ๒๓๘๔ หมอบรัดเลย์ได้อาศัยช่างพิมพ์ชื่อวิลเลียม ซึ่งเข้ามาช่วยจากสิงคโปร์ ช่วยประดิษฐ์ตัวพิมพ์ภาษาไทยขึ้นมาใหม่ กว่า จะสำเร็จก็เข้าเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๓๘๕ ตัวพิมพ์ภาษาไทยชุดใหม่นี้ หมอได้นำไปถวายเจ้าฟ้ามงกุฎที่วัดบวรนิเวศ ๑ ชุด พร้อมด้วยตัวพิมพ์ภาษาอังกฤษ ๑ ชุด

แท่นพิมพ์ก็ดี ตัวพิมพ์ก็ดี ย่อมเป็นสมบัติของคณะ เอ.บี.ซี. เอฟ.เอ็ม. เมื่อหมอลาออกจากคณะนี้ได้รวบรวมเงินซื้อมาเป็นสิทธิของตน และสังกัดอยู่ในคณะใหม่ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๙๓ โดยตั้งชื่อว่าคณะ American Missionary Association (A.M.A.) ดำเนินกิจการต่อไป ณ ที่เช่าใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ข้างพระราชวังหลัง ปากคลองบางหลวง

บ้านใหม่ของหมอบรัดเลย์ใหญ่โตและสวยงามมาก ข้างบนเป็นที่พักอาศัย ข้างล่างเป็นโรงพิมพ์แหล่งผลิต บางกอกกรีคอคเคอ และบางกอกคาเลเนดาร์ อันลือลั่น ทั้งยังเป็นที่พักบะลังสรรค์ของเหล่ามิชชันนารีและชาวต่างประเทศในกรุงเทพฯ สมัยนั้นยังไม่มีสโมสร ดังนั้นชาวต่างประเทศจึงมักนัดเล่นเทนนิส โครเกต หรือพบปะกันที่บ้านหมอบรัดเลย์ อีกแห่งหนึ่งคือบ้านหมอแมคฟาร์แลนด์ที่อยู่ข้างสวนอนันต์ แต่บ้านหมอบรัดเลย์ยังเป็นศูนย์กิจกรรมทางศาสนาด้วย กล่าวคือจะมีการสวดมนต์ของคณะนิกายโปรเตสแตนต์ทั้งสามเป็นประจำที่นี่ทุกสัปดาห์ และโดยที่หมอบรัดเลย์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงมาก ในเวลาต่อมาท่านจึงกลายเป็นผู้อาวุโสที่มีชาวต่างประเทศมาขอคำแนะนำในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการขยายการแผ่ศาสนาไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น เพชรบุรี และต่อมาขยายไปไกลถึงเชียงใหม่^๓

แท่นพิมพ์ของคณะ เอ.บี.ซี.เอฟ.เอ็ม. ได้ผลิตหนังสือสอนศาสนาเป็นอันมาก หลังจากพิมพ์บัญญัติสิบประการก็ได้พิมพ์เอกสารของฝ่ายไทยเป็นครั้งแรก คือ ประกาศห้ามสูบบุหรี่ ๙,๐๐๐ แผ่น มูลเหตุของการได้พิมพ์เอกสารของทางราชการครั้งนี้ เข้าใจว่าเป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาใคร่จะสมนาคุณหมอบรัดเลย์ที่ได้รักษาโรคคนไทยให้หายเป็นจำนวนมาก จนชื่อเสียงของหมอบรัดเลย์ไปไกล ประกาศดังกล่าวพิมพ์เสร็จเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ค.ศ. ๑๘๓๙ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๘๒

อีก ๓ ปีต่อมาหมอบรัดเลย์ก็เริ่มแปลวิทยากรฝรั่งออกเป็นภาษาไทย

แล้วจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มแรกคือ คัมภีร์ครุฑพิภักษา ซึ่งหมออธิบายว่าเป็นการ “แปล ย่นความออกจากคัมภีร์ครุฑพิภักษาแห่งแพทย์หมออเมริกา ข้าพเจ้าผู้แปลนี้ชื่อหมอบรรดเลย์” พิมพ์ครั้งแรก ๒๐๐ ฉบับในปี พ.ศ. ๒๓๘๕

หลังจากนี้ในปีเดียวกันหมอได้พิมพ์ปฏิทินตามสุริยคติ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดการพิมพ์ปฏิทินในเมืองไทย

โรงพิมพ์ของหมอบรรดเลย์ที่ข้างวังกรมหลวงวงษาฯ นี้ ต่อมาได้ประกาศรับจ้างพิมพ์ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ รับจ้างทำปกหนังสือแปลหนังสือ ขายหนังสือนานาชาติ เช่น หนังสือสอนไวยากรณ์อังกฤษและไทย หนังสือกฎหมายไทย หนังสือภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส

ต่อมาได้ซื้อลิขสิทธิ์พิมพ์หนังสือนิราศลอนดอนของหม่อมราชวงศ์ยัย ได้พิมพ์นิยายร้อยแก้ว เช่น สามก๊ก ซึ่งได้ต้นฉบับมาจากพระยาพระคลัง ได้พิมพ์พงศาวดารไทยขาย นอกจากนั้นยังขายสมุดเปล่าๆ อีกด้วย

หมอบรรดเลย์ได้อาศัยโรงพิมพ์นี้เลี้ยงชีพและบำรุงกิจการเผยแพร่ศาสนาของสมาคม เอ.เอ็ม.เอ.ด้วย เพราะไม่ได้รับการส่งเสริมจากคณะมิชชันนารีในอเมริกา

ส่วนโรงพิมพ์ของคณะเบบติสต์นั้นประสบโชคร้าย เพราะในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ ถูกไฟเผาผลาญ เหยื่อพระเพลิงคราวนี้มีตั้งแต่บ้านพักอาศัย โบสถ์ แทนพิมพ์ เครื่องหล่อตัวพิมพ์ เครื่องทำปกหนังสือ ห้องสมุด โรงเรียน และสมบัติส่วนตัวของพวกมิชชันนารี ได้มีกลุ่มผู้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยคราวนี้มากมาย ตั้งแต่พวกมิชชันนารีด้วยกัน กงสุลต่างประเทศ และขุนนางไทย คณะเบบติสต์ต้องเสียเวลาอีกหลายปีกว่าจะสร้างทุกอย่างขึ้นมาใหม่